

Recht op verdediging en inzage processtukken

Citation for published version (APA):

Spronken, T. N. B. M. (2001). Recht op verdediging en inzage processtukken. *Nieuwsbrief Strafrecht*, 263-266.

Document status and date:

Published: 01/01/2001

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Redactioneel

De motivering van de bewezenverklaring: mag het ietsje meer zijn?

Onlangs werd door het Ministerie van Justitie een expertmeeting gehouden teneinde te bezien welke vervolgt zou kunnen worden gegeven aan de onderzoeksgroep Strafvordering 2001. Deze onderzoeksgroep heeft van het Ministerie van Justitie de opdracht gekregen om de grondslagen van een eventueel nieuw te concipiëren Wetboek van Strafvordering in kaart te brengen. Het project heeft een looptijd van vier jaar en tot dusver - men is halverwege - heeft de onderzoeksgroep twee interim-rapporten het licht doen zien. Een van de door de onderzoeksgroep voorgestelde wijzigingen die ondertussen reeds in het wetgevingsprogramma van Justitie is opgenomen is de herziening van de regeling van het bewijs en de hierna te bespreken rechterlijke motiveringsplicht.

In haar eerste interim-rapport 'Het onderzoek ter terechtzitting' heeft de onderzoeksgroep Strafvordering 2001 voorgesteld de rechter in eerste aanleg te verplichten op elk bewijsverweer te responderen. Waar nu in de jurisprudentie slechts in uitzonderingsgevallen een dergelijke extra motiveringsplicht bestaat, zou volgens de onderzoeksgroep motivering tot regel moeten worden verheven. Voorwaarde is dat door de verdediging een verweer is gevoerd; "zodra (...) tegenspraak wordt gevoerd, mag van de rechter worden verlangd dat hij rekenschap aflegt van zijn selectie en waardering van het gebezigde bewijsmateriaal." De motiveringsverplichting van de rechter in eerste aanleg zou moeten blijken uit een algemeen voorschrift inhoudende 'de beslissing omtrent het bewijs van het ten laste gelegde feit is met redenen omkleed'. In de rechtspraak zou dan nadere invulling aan deze algemene motiveringsplicht moeten worden gegeven.

De vraag rijst wat met een dergelijke algemene bepaling wordt gewonnen. Het huidige art. 359 lid 2 Sv bepaalt eveneens dat de bewezenverklaring met redenen moet zijn omkleed. Reeds bij de invoering van het huidige Wetboek van Strafvordering was onduidelijk op welke wijze inhoud moest worden gegeven aan lid 2 van art. 359 Sv en dit heeft er dan ook toe geleid dat in de praktijk aan het tweede lid geen zelfstandige betekenis toekwam, en werd volstaan met een opsomming van de bewijsmiddelen, voorzover redengevend. Waarom zou het nu anders zijn?

Daar komt bij dat in het voorstel niet langer vereist is dat de bewijsmiddelen in alle gevallen in het vonnis worden opgenomen. Wordt door de verdachte het tenlastegelegde feit ten dele of in zijn geheel niet betwist, dan kan ten aanzien van de niet betwiste delen van de tenlastelegging in de bewijsconstructie worden volstaan met een summier aanduiding van de bewijsmiddelen. Ligt het dan niet voor de hand om te veronderstellen dat de rechter die ter zitting wordt geconfronteerd met een ontkennde verdachte, voldoet aan de algemene motiveringsplicht enkel en alleen door te verwijzen naar de in het vonnis opgenomen bewijsmiddelen? In dat geval wordt de huidige praktijk bestendigd en biedt het voorstel niets nieuws. Echter, als de verdachte (deels) het tenlastegelegde feit erkent, leidt het voorstel tot 'bezuiniging' op de plicht tot motivering; volstaan kan immers worden met een summier aanduiding van de bewijsmiddelen.

Verder is niet duidelijk wat de onderzoeksgroep bedoelt als zij schrijft dat 'van de rechter mag worden verlangd dat hij rekenschap aflegt van zijn selectie en waardering van het gebezigde bewijsmateriaal'. Zoekt zij daarbij aansluiting bij de huidige jurisprudentie inzake betrouwbaarheidsverweeren? In die jurisprudentie wordt echter niet getornd aan het uitgangspunt dat de selectie en waardering van het bewijsmateriaal

aan de feitenrechter is voorbehouden. De motivering die de Hoge Raad eist, blijft - in de woorden van 't Hart in zijn noot onder NJ 1996, 511 - afstandelijk; van een *daadwerkelijke* verantwoording van de selectie en waardering van het gebezigde bewijsmateriaal is geen sprake. Zo is, bijvoorbeeld, door de Hoge Raad een extra motiveringsplicht aangenomen indien de betrouwbaarheid van een kroongetuige wordt betwist (HR 30 juni 1998, Nieuwsbrief Strafrecht 1998, 134 en NJ 1998, 799). Echter deze plicht houdt enkel in dat de feitenrechter moet laten blijken dat hij de betrouwbaarheid van de getuige heeft onderzocht. De redenen waarom hij de getuige betrouwbaar acht hoeven niet aan het papier te worden toevertrouwd. Een andere categorie van gevallen waarin de Hoge Raad een verdergaande motiveringsplicht aan de feitenrechter oplegt, is die waarin door de verdediging de expertise van een deskundige of de betrouwbaarheid van een door hem gehanteerde onderzoeksmethode wordt betwist (zie o.m. HR 27 januari 1998, Nieuwsbrief Strafrecht 1998, 039 en NJ 1998, 404). In die gevallen stelt de Hoge Raad - in aanvulling op art 343 Sv - minimumeisen aan het deskundigenbewijs. Is eenmaal aan deze minimumeisen voldaan, dan is het vervolgens weer aan de feitenrechter om te bepalen of hij de inhoud van de deskundigenverklaring voor het bewijs bezigt zonder dat hij daar verder rekenschap over moet afleggen. Ten slotte zijn ten onrechte diverse uitspraken van de Hoge Raad (o.m. HR 12 maart 1996, NJ 1996, 511) met betrekking tot snelheidsmetingen als uitbreidingen van de motiveringsplicht aangemerkt. Echter in deze uitspraken staat niet zo zeer de betrouwbaarheid, maar veel meer de redengevendheid van het bewijsmateriaal voor de bewezenverklaring ter discussie.

Voor zover de onderzoeksgroep Strafvordering 2001 een verdergaande verantwoording door de strafrechter voor ogen staat dan momenteel door de Hoge Raad wordt geëist,

kan zij niet volstaan met een algemeen motiveringsvoorschrift waarvan de nadere invulling wordt overgelaten aan de rechtspraak. De huidige jurisprudentie inzake betrouwbaarheidsverweeren toont aan dat ons hoogste rechtscollege dienaangaande weinig eisen stelt. Niet valt in te zien dat daar enige verandering in komt, zolang er geen concrete wettelijke voorwaarden worden gesteld aan de bewijsmotivering.

Ten slotte wordt in het interim-rapport gesuggereerd dat in lichte en middelzware zaken kan worden volstaan met een mondeling vonnis. Hoe de onderzoeksgroep dit rijmt met de ook door haar voorgestane functies van de motivering, te weten controle en explicatie, blijft onduidelijk. Zo lijkt controle in hoger beroep niet meer mogelijk (misschien is dat ook wel de bedoeling, maar de rechtsmiddelen komen pas in het derde interim-rapport aan de orde) en blijft het geven van uitleg kennelijk beperkt tot degenen die zich op het moment van de uitspraak in de rechtszaal bevinden.

Voorzover het voorstel van de onderzoeksgroep Strafvordering 2001 tot doel heeft te bewerkstelligen dat de strafrechter *daadwerkelijk* verantwoording aflegt over de selectie en waardering van het bewijsmateriaal, verdient het mijns inziens heroverweging. Voor het overige leidt het voorstel enkel tot minder in plaats van meer motivering.

Wilma Dreissen

Recht op verdediging en inzage processtukken bij toetsing voorlopige hechtenis

In het Nederlandse strafproces kan aan de verdediging de inzage in processtukken in het vooronderzoek (tijdelijk) worden onthouden indien dit in het belang van het onderzoek nodig is. In februari 2001 heeft het EHRM een drietal uit-

spraken gedaan in de zaken van Schöps, Lietzow en Garcia Alva tegen Duitsland, die van belang zijn voor de interne openbaarheid van het vooronderzoek. De overwegingen van het EHRM in deze zaken kunnen ook van betekenis zijn voor de Nederlandse praktijk.

Schöps v. Duitsland

Schöps werd op 19 maart 1993 gearresteerd op verdenking van grootschalige fraude en corruptie in georganiseerd verband. Zijn advocaat vroeg in maart 1993 inzage in de stukken, maar zijn verzoek werd geweigerd wegens collusiegevaar. Naar aanleiding van een verlenging van de voorlopige hechtenis op 14 september 1993 verzocht zijn advocaat wederom om inzage in de stukken en om een zitting om de voortzetting van de voorlopige hechtenis te beoordelen alsmede een verzoek tot invrijheidstelling. Volgens een telefoonnotitie in het dossier van de rapporteur van het Hof van Düsseldorf zou klagers advocaat echter in een telefonisch onderhoud hebben afgezien van een inzage in de stukken voorafgaande aan de zitting waarin een beslissing zou worden genomen over de voorlopige hechtenis. Op 3 november 1993 beval het Hof van Düsseldorf de voortzetting van de voorlopige hechtenis op basis van de informatie uit de processtukken. Op 22 november 1993 kreeg de advocaat van klager inzage in 22 van de 24 delen van het onderzoeksdossier. Zijn advocaat maakte bezwaar tegen de onvolledigheid van de inzage, echter zonder resultaat. De voorlopige hechtenis van klager werd vervolgens nog diverse malen verlengd en een beroep op de schending van artikel 5 lid 4 EVRM wegens onvoldoende inzage in de stukken werd ongegrond bevonden. Het dossier bevatte inmiddels 132 delen. Bij het EHRM stelt Schöps dat artikel 5 lid 4 EVRM is geschonden omdat de verdediging onvoldoende inzage is gegeven in de processtukken bij de beoordeling van de rechtmatigheid van de verlenging(en) van de voorlopige hechtenis bij gebreke waarvan een tegensprekelijke behandeling niet mo-

gelijk was. De Duitse regering stelt dat er in eerste instantie helemaal geen verzoek is gedaan om inzage uit de stukken nu hiervan uit het dossier niets blijkt en dat in tweede instantie de raadsman van klager telefonisch heeft afgezien van inzage in het dossier. Voorts is uiteindelijk naar aanleiding van het verzoek van de verdediging op 14 september 1993 op 22 november 1993 inzage gegeven in alle op dat moment bestaande stukken (24 delen). De later aan het dossier toegevoegde stukken tussen eind november 1993 en begin februari 1994 (45 delen) zijn niet aan klager ter inzage gegeven omdat hiertoe door de verdediging geen verzoek is gedaan.

Het EHRM oordeelt dat artikel 5 lid 4 EVRM is geschonden. Een procedure ex artikel 5 lid 4 EVRM dient volgens het hof in principe zoveel mogelijk te voldoen aan de basisvereisten van een eerlijk proces, waaronder het recht op een behandeling op tegenspraak. Het EHRM verwijst hierbij naar de zaak van Nikolova tegen Bulgarije (EHRM 25 maart 1999, Reports 1999-II): "A court examining an appeal against detention must provide guarantees of a judicial procedure. The proceedings must be adversarial and must always ensure 'equality of arms' between the parties, the prosecutor and the detained person (see the Sanchez-Reisse v. Switzerland judgment of 21 October 1986, Series A no. 107, p. 19 § 51; the Toth v. Austria judgment of 12 December 1991, Series A no. 224, p. 23, § 84; and the Kampanis v. Greece judgment of 13 July 1995, Series A no. 318-B, p. 45, § 47). Equality of arms is not ensured if counsel is denied access to those documents in the investigation file which are essential in order effectively to challenge the lawfulness of his client's detention (...)"

Van belang is dat het hof naar aanleiding van de feiten in onderhavige zaak verder nuanceert hoe de basisvereisten die genoemd worden in de zaak Nikolova moeten worden vormgegeven en daarbij vooral oog heeft voor de praktische effectivering

van het recht op inzage van stukken. Het ontbreken van een aantekening in het dossier, dat om inzage van de processtukken is verzocht, betekent volgens het hof niet zonder meer dat een dergelijk verzoek niet is gedaan, waarmee de bewijslast in de richting van de aangeklaagde staat wordt verschoven. Verder verwacht het hof een actieve opstelling van de justitiële autoriteiten bij het voldoen aan verzoeken om inzage in stukken: het mag niet te lang duren voordat aan dergelijke verzoeken wordt voldaan, oftewel inzage moet niet als mosterd na de maaltijd komen; er wordt niet snel aangenomen dat van een recht op inzage afstand is gedaan (de telefoonnotitie in het dossier van de rapporteur van het Hof van Düsseldorf dat de raadsman zou hebben afgezien van inzage wordt niet voldoende beschouwd voor het aannemen van afstand van het recht op inzage van de stukken); en de justitiële instanties mogen zich ook niet onnodig formalistisch opstellen zoals bijvoorbeeld in de onderhavige zaak, door van de verdediging te eisen dat zij steeds opnieuw verzoekt om inzage van de processtukken alvorens nieuwe stukken aan de verdediging ter inzage te geven. Eén verzoek om inzage moet voldoende zijn om de verdediging op de hoogte te houden van de nieuwe stukken die aan het dossier worden toegevoegd.

Van groot belang is verder dat het hof uitdrukkelijk overweegt dat gedeeltelijke inzage van stukken, ook al wordt de verdachte door een samenvatting van de overige resultaten van het opsporingsonderzoek (mondeling) op de hoogte gesteld, niet voldoende is om de betrouwbaarheid van het feitenmateriaal dat ten grondslag ligt aan een bevel voorlopige hechtenis adequaat te kunnen toetsen of te kunnen tegenspreken. Dit betekent volgens het hof dat aan de verdachte inzage moet worden gegeven in onderliggende verklaringen en bewijsstukken, zonder dat van de verdachte geëist mag worden dat hij tevoren aannemelijk moet

maken dat deze stukken relevant zijn voor zijn verdediging.

De zaken Lietzow en Garcia Alva

Gelijktijdig met zaak Schöps heeft het EHRM in twee andere zaken tegen Duitsland gelijkkluidende uitspraken gedaan in de zaken Lietzow tegen Duitsland (EHRM 13 februari 2001, nr. 24479/94) en Garcia Alva tegen Duitsland (EHRM 13 februari 2001, nr. 23541/94). In beide zaken werd bij de beoordeling van (de verlenging van) de voorlopige hechtenis de verdediging inzage in belangrijke processtukken geweigerd vanwege collusiegevaar. Aan de verdachten werden wel afschriften van bijvoorbeeld hun eigen verklaringen en van processen-verbaal van huiszoeking verstrekt, maar zij werden alleen mondeling of in de vorm van een samenvatting geïnformeerd over belangrijke getuigenverklaringen. Daarbij werden details weggelaten. Het ging om verklaringen van belastende getuigen die informatie bevatten over andere betrokkenen dan de verdachte en waarvan de verdachten in het belang van het onderzoek nog niet op de hoogte mochten komen. Deze omstandigheden kunnen volgens het hof echter niet rechtvaardigen dat relevante informatie vervolgens aan de verdediging wordt onthouden. Beide zaken bevatten de navolgende identieke overwegingen:

"The Court is aware that the Public Prosecutor denied the requested access to the file documents on the basis of Article 147 § 2 of the Code of Criminal Procedure, arguing that to act otherwise would entail the risk of compromising the success of the on-going investigations, which were said to be very complex and to involve a large number of other suspects (...).

The Court acknowledges the need for criminal investigations to be conducted efficiently, which may imply that part of the information collected during them is to be kept secret in order to prevent suspects from tampering with evidence and undermining

the course of justice. However, this legitimate goal cannot be pursued at the expense of substantial restrictions on the rights of the defence. Therefore, information which is essential for the assessment of the lawfulness of a detention should be made available in an appropriate manner to the suspect's lawyer."

Bronnen: EHRM 13-02-2001, *Schöps v. Duitsland*, nr. 25116/94, gepubliceerd in *European Human Rights Cases (EHRC) 2001/3*, nr. 2; EHRM 13 februari 2001, *Lietzow tegen Duitsland*, nr. 24479/94; EHRM 13 februari 2001, *Garcia Alva tegen Duitsland*, nr. 23541/94. (Zie voor vindplaats ook HUDOC: www/echr.coe.int en Straatsburg en internet, *Nieuwsbrief Strafrecht 2001*, p. 143 e.v.).

• Regelgeving •

Inwerkingtreding wetten en verdragen

Op 23 mei jl. is de Wet van 17 mei 2001 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht met betrekking tot valsheid in muntspecieën en munt- en bankbiljetten (eurovalsemunterij), Stb. 234, in werking getreden. Zie hierover *Nieuwsbrief Strafrecht 2001*, 6, p. 192.

Op 1 mei 2001 is in werking getreden het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko inzake de overbrenging van gevonniste personen (Rabat, 30 november 1999). Zie voor de tekst van het verdrag Trb. 1999, 198, en voor de inwerkingtreding Trb. 2001, 79. Het verdrag werd reeds sinds 30 december 1999 voorlopig toegepast. Het verdrag maakt het mogelijk om Nederlanders die in Marokko voor een strafbaar feit zijn veroordeeld, met hun instemming naar Nederland over te brengen teneinde hun vrijheidsbenemende straf of maatregel hier verder te ondergaan.

Zoals bekend zijn hierover tussen Marokko en Nederland problemen ontstaan toen enkele Nederlanders die voor een drugsdelict in Marokko waren veroordeeld, onmiddellijk na hun overbrenging naar Nederland in vrijheid werden gesteld omdat het naar Nederlands recht op het betrokken feit gestelde strafmaximum was bereikt. Het meningsverschil draait om de uitleg van artikel 7 van het verdrag. Dit luidt als volgt:

Artikel 7

1. De bevoegde autoriteiten van de Staat van tenuitvoerlegging zetten de tenuitvoerlegging van de veroordeling voort op basis van een administratieve beschikking.

2. De Staat van tenuitvoerlegging is gebonden aan het rechtskarakter en de duur van de sanctie, zoals die uit de veroordeling blijken. Indien deze veroordeling evenwel naar aard en naar duur onverenigbaar is met de wet van de Staat van tenuitvoerlegging, kan die Staat de sanctie aanpassen aan de straf of maatregel door zijn eigen wet voor een soortgelijk strafbaar feit voorgeschreven. Wat de aard betreft, zal de straf of maatregel voor zover mogelijk overeenstemmen met die welke door de ten uitvoer te leggen veroordeling is opgelegd. De door de Staat van veroordeling opgelegde sanctie zal hierdoor naar aard en duur niet worden verzwaaard en evenmin zal het door de wet van de Staat van tenuitvoerlegging voorgeschreven maximum hierdoor worden overschreden.

• Rechtspraak •

163

'Securitel'-zaak; een besluit dat het maken van handelsreclame voor zendinrichtingen van een niet toegelaten type verbiedt is geen technisch voorschrift in de zin van Richtlijn 83/189 dat had moeten worden aangemeld

Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen 8 maart 2001, nr. 278.99C (Mrs. Gulmann, Skouris, Puissechet, Schintgen, Colneric)

Bij arrest van 6 juli 1999 heeft de Hoge Raad der Nederlanden krachtens art. 234 EG twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van art. 1 Richtlijn 83/189/EEG van de Raad van 28 maart 1983 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften (PB L 109, p. 8). Deze vragen zijn gerezen in een strafzaak tegen de verdachte, die wordt vervolgd omdat hij in een maandblad heeft geadverteerd voor de verkoop van radiofrequent vermogensversterkers waarvoor geen verklaring van toelating was afgegeven. Volgens art. 1 punt 1 Richtlijn 83/189 is een 'technische specificatie' een "specificatie die voorkomt in een document ter omschrijving van de vereiste kenmerken van een product, zoals kwaliteitsniveaus, prestatie, veiligheid of afmetingen, met inbegrip van de voorschriften inzake terminologie, symbolen, proefnemingen en proefnemingsmethoden, verpakking, het merken of etiketteren, zoals die op het product van toepassing zijn". Volgens art. 1 punt 5 Richtlijn wordt onder 'technisch voorschrift' verstaan "technische specificaties, met inbegrip van de hierop toepasselijke bestuursrechtelijke bepalingen die *de jure* of *de facto* moeten worden nageleefd voor het verhandelen of het gebruik in een lidstaat of in een groot deel van deze staat, met uitzondering van die welke door de plaatselijke overheid zijn vastgesteld". Ingevolge de artt. 8 en 9 Richtlijn 83/189 moeten de lidstaten de Commissie mededeling doen van de onder de wer-

kingssfeer van de richtlijn vallende ontwerpen voor technische voorschriften en de goedkeuring van deze ontwerpen een aantal maanden uitstellen teneinde de Commissie de mogelijkheid te bieden, na te gaan of deze ontwerpen verenigbaar zijn met het gemeenschapsrecht, of een richtlijn over dit onderwerp voor te stellen of vast te stellen. De Nederlandse regelgeving die in de hoofdzaak in geding is, wordt door de Hoge Raad in het verwijzingsarrest omschreven als volgt. Volgens art. 17 lid 1 Wet op de telecommunicatievoorzieningen (WTV), die ten tijde van het aan de verdachte ten laste gelegde feit van toepassing was, is het anders dan krachtens concessie verboden radio-elektrische inrichtingen aan te leggen, aanwezig te hebben of te gebruiken, tenzij met machtiging van de minister. Art. C.11.1 lid 1 Besluit radio-elektrische inrichtingen van 5 december 1988, Stb. 1988, 552 (Besluit) bepaalt: "Het is verboden handelsreclame te maken of te doen maken voor zendinrichtingen die niet van een toegelaten type zijn." Art. C.2.1 lid 2 Besluit bepaalt: "Zendinrichtingen zijn van een toegelaten type indien onze Minister daarvoor een verklaring van toelating heeft afgegeven." Ingevolge art. 16 aanhef en sub b WTV juncto art. A.3.1 Besluit zijn voor de toepassing van hetgeen bij of krachtens het Besluit ten aanzien van zendinrichtingen is bepaald, met zendinrichtingen gelijkgesteld radiofrequent vermogensversterkers die geschikt zijn voor gebruik tezamen met zendinrichtingen. De Regeling toelating radio-elektrische inrichtingen, Stcrt. 1991, 64 (Regeling) regelt de voorwaarden voor het verkrijgen van een verklaring van toelating. Art. 8 Regeling bepaalt dat de technische eisen voor radio-elektrische inrichtingen worden genoemd in de eisenbladen in bijlage 2 bij de Regeling. Radiofrequent vermogensversterkers worden in die bijlage niet genoemd. Ingevolge art. H aanhef en sub a Besluit is overtreding van het verbod van art. C.11.1 Besluit een strafbaar feit. In januari 1994 heeft de verdachte in het